

A Magyar Királyi Csendőrség 1881-es¹ megszervezését követően egészen a testület 1945-ös feloszlásáig² a csendőrrjárőr szerves részét képezte a vidéki Magyarország képének. A csendőrség, mint katonailag szervezett közbiztonsági őrtestület³ a vidék közbiztonságának letéteményese és a közigazgatás támogató ereje volt. A szervezet feladata volt működési területén a személy- és vagyonbiztonságot megővni, a békét és közrendet fenntartani, a törvények, rendeletek és szabályrendeletek megszegését, a gondatlanságból vagy mulasztásból eredő veszélyeket és károkat megakadályozni, a megzavart rendet és békét helyreállítani, az elkövetőket az illetékes bíróságnak vagy hatóságnak átadni.⁴ A csendőrségre általánosságban nem gondolunk másként, mint a jogsértők üldözőjére, azonban a testület számos más tevékenységével is óvta a vidéki lakosságot, valamint a köz- és magánvagyonot. Ezek közül az egyik — eddig teljeskörűen még fel nem dolgozott — feladatkör a községi tűzrendészet ellátása és a tűzrendőri szabályok betartásának ellenőrzése volt. A kérdéskör vizsgálatához szükséges annak áttekintése, hogy miként fejlődött a hazai tűzrendészeti szabályozás, milyen konkrét rendszabályok vonatkoztak a megelőzés, a tűzoltás, valamint a tűzvizsgálat végrehajtására.

A tűzrendészeti szabályozás vázlatos története

A XVIII-XIX. századi Magyarországon helytartó-tanácsi és belügyminiszteri rendeletekkel kívánták elérni a tűzveszély csökkentését. Az 1723. évi II. dekrétumban a közigazgatás egyik megoldandó feladatául jelölték meg a tűzvédelmet. A következő jelentősebb jogszabály *II. József* tűzrendészeti pántense volt, ami meghatározta a szakterület felosztást és feladatait.⁵ 1808-ban helytartótanácsi intézvény foglalkozott az ügygel. A tűzvédelmi ügyekkel megbízott helytartótanács 1834-ben ajánlotta a vármegyéknek egy leiratában a lángok ellen védő különböző tűzoltó felszereléseket és eszközöket, köztük az azbesztruhát.⁶ 1838-ban újabb tűzrendészeti intézkedések

kerültek kiadásra, később belügyminiszteri rendelet szabályozta a tűzrendőrséget. A központi rendelkezések érvényesülése nem érte el a kellő hatást, így a tűzvédelem kellően nem szilárdult meg. 1868-ban a belügyminiszter kilátásba helyezte a tűzrendészet ügyének törvényi rendezését.

A törvényi szintű szabályozásban – annak ellenére, hogy nem született kifejezetten tűzvédelmi rendelkezés – más területeken több ilyen jellegű előírás található. A mezei rendőrségről szóló 1840. évi törvényben⁷ a mezőgazdasági területek védelme mellett tűzvédelmi büntetőrendelkezések is megjelentek. Ezek értelmében, aki az erdőt vagy tarlót felgyújtja, büntetendő cselekményt követett el. A büntetést az okozott kár és a vétkeesség alapján határozták meg. A másik tűzvédelmi jellegű rendelkezést a közmunkák szabályozásáról szóló 1844. évi törvényben található.⁸ A törvény felsorolja a közmunkák végzésére kötelezetteket, a jobbágyokat, a zselléreket, a nemesi jószágokkal bíró nem nemeseket. Érdekessége, hogy a közmunkára nem kötelezett nemesek is – bizonyos esetekben – hófúvás, más elemi csapás, „tűzi veszély” elhárítása, árvízvédelmi munkák esetén kötelezhetőek voltak közmunka végzésére.

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharcot követően természetesen a tűzoltás szervezésében is történtek változások. A céhes tűzoltóságok korszerűtlenségét sok településen felismerték és külföldi tapasztalatok alapján megalakították saját tűzoltóságaikat, akiket kezdetben más egyletekhez hasonlóan kezeltek. Egyes források szerint a pesti önkéntes tűzoltó egyesület már 1863-tól fennállt, de működésüket csak azzal a feltétellel engedélyezték, hogy a tűzvész színhelyén a tűzoltóparancsnok rendőri tekintetben engedelmességni tartozik a városi rendőrfőnöknek vagy helyettesének.⁹

A kiegyezést követően megindult gazdasági fejlődés a tűzvédelemben csak lassan éreztette hatását. Az önkéntes tűzoltóságok megalakításának már nem volt akadálya, a tűzrendészet pedig a belügyminiszter hatáskörébe került. A további intézkedésekig a Pátens rendelkezései maradtak érvényben a tűz elleni védekezésben.

Megjelent a „tűzrendőrség” fogalma, amelyet később általánosan használtak a tűzvédelemben. A fogalom a későbbiekben átalakult, 1888-ban a tűzvédelem tárgyában kiadott rendelkezés¹⁰ már a „tűzrendészeti kormányrendelet” elnevezést kapta. A rendelet a tűzrendészetet helyi feladatként fogalmazta meg, tehát az a községek és a városok feladata volt, így a helyi szabályzatokat nekik kellett megalkotni. Lényeges rendelkezés volt továbbá, hogy tűzvész esetében a telkén levő vizet a tűzoltástól senki nem vonhatta meg. Minden, legalább 50 házból álló község köteles volt a rendelet által meghatározott tűzoltószereket beszerezni és azokat biztos, e célra készült helyen jó állapotban tartani.

A tüzek okának kiderítésére is mind nagyobb hangsúlyt fektettek. A tűz oltását követő vizsgálatot a községi elöljáró, vagy ha rendőri erő is jelen volt, a tűzoltást vezető parancsnok azonnal köteles volt elvégezni a tanúk és szakértők közreműködésével. Vizsgálni kellett a tűz keletkezési okát és a személyi felelősséget. Ha valaki törvénybe ütköző cselekményt, mulasztást követett el, a jelentést azonnal az illetékes bírósághoz kellett megtenni. Az 1888. évi rendelet volt az első olyan jogszabály, amely említette a tűzrendészeti hatóságot, mint fogalmat, valamint kötelezővé tette a szakszerű tűzvizsgálatot és annak jegyzőkönyvezését.¹¹ 1888-tól 1925-ig több mint 30 rendelet kiadására került sor a témában, míg — a korábbi szabályozás kiegészítése, módosítása és végrehajtása tárgyában — megszületett az 1925. évi tűzrendészeti kormányrendelet. A tűzrendészeti törvény megalkotására csak 1936-ban került sor, végrehajtására pedig 1936-ban hoztak rendeletet. Ezzel a szabályozás egységessé és átláthatóbbá vált.¹²

A csendőrség preventív tűzrendészeti feladatai

A csendőr kötelessége volt minden veszélyes jelenségre felügyelni, baleseteknél és elemi csapásoknál segítséget nyújtani. Ebből következően a korabeli vélekedés szerint a csendőr kötelessége volt a fellépés az ilyen események megelőzése érdekében is.¹³

A csendőrség tűzrendészettel kapcsolatos szolgálati teendőit három csoportba sorolhatjuk:

1. A megelőző tűzrendészet körében ellenőrizték a jogszabályokban és törvényhatósági szabályrendeletekben rögzített tűzvédelmi szabályok betartását.
2. A már bekövetkezett tűz helyszínén a tűzoltás vezetése és a rend fenntartása.
3. A tűz okának kinyomozása, vagyis a tűzvizsgálat.

A preventív tűzrendészet feladatait a járőr a napi szolgálata során teljesítette. Ez olyan szabályok betartatásának ellenőrzéséből állt, mint például a betakarítás idején a takarmány házak közötti felhalmozását és a lakott területen történő cséplést tiltó rendelkezések,¹⁴ valamint a takarmány és a gabona szállítása, tárolása során a dohányzás és tűzgyújtás tilalma. Ügyeltek arra, hogy minden háznál és csürnél álljanak rendelkezésre tűzoltó házieszközök (létra, pemet, csáklya, vasvilla, szikracsapó, fejsze) és tűzoltásra használható víz, melyek meglétét a tulajdonostól számon is kérték. A csendőrnek minden, a községben zajló folyamatot figyelemmel kellett kísérnie, mely alól a gyermekek játéka a gyufával vagy a világításra használt ásványolajak szállítása, illetve tárolása sem volt kivétel.¹⁵

A csendőr tűzrendészeti ellenőrzése tehát a mindennapi élet tevékenységeire terjedt ki, amely a vármegyei szabályrendeletek betartatását éppúgy magában foglalta, mint a közhasználatú kutak épségét és használhatóságát. Aki ilyen kutat megrongált és a tűzivíz vételezésére alkalmatlanná tett, kihágást követett el.¹⁶

A terménybehordás alkalmával a járőr rendes szolgálati teendői több tűzrendészeti feladattal egészült ki, mivel az ilyenkor érvényben levő szabályok feletti örökös megmenthette a falu értékeit és a terményt is a tűztől. Ilyenkor a csendőr figyelmet fordított víz és csáklya készenlétben tartására, valamint a községi tűzoltószerkelet állapotára. A gépi cséplést kiemelten veszélyes tevékenységnek tartották, így azt a legközelebbi háztól 100 méterre, a szomszéd kazaljától pedig legalább 15 méterre lehetett végezni. Aratáskor a boglyákat a terület nagyságától függően 4, 15, és 30 méter széles tűzutakkal kel-

lett elválasztani, a vasút melletti földeken pedig az aratást a vasúti pálya felől kellett kezdeni és a terményt attól legalább 100 méternyi távolságban lehetett csak elhelyezni. A cséplést csak levizsgáztatott gőzgéppel lehetett végezni kiképzett személyzet által, és erősebb szélben abba kellett hagyni. A munkavégzés környékén tilos volt a dohányzás.¹⁷ Ha a csendőr azt tapasztalta, hogy a cséplőgép mellett működésképtelen „kazalfecskendőt” tartottak és a munkások nem járnak el kellő gondossággal a tüzesetek megelőzése terén, azonnal a községi előjáróság intézkedését kellett kérnie. A tulajdonost ez esetben a kihágás miatt fel is jelentette.¹⁸

A falu utcáin járőröző csendőrök éppúgy felhívták a figyelmet a fedetlen nyári konyhákban való tűzgyújtás tilalmára, mint a legalább havonta eszközendő kéménytisztítás kötelezettségére.¹⁹

A gondatlanságból támadt tüzek megelőzése mellett az esetleges szándékos tüzekre is figyelmet fordítottak. A tüzesetek megelőzéséhez és felderítéséhez kapcsolódó fontos feladatnak tartották, hogy a csendőr a lakossággal való kapcsolattartása, nyílt információgyűjtése során fordítson figyelmet az újonnan megkötött, nagyobb összegű biztosításokra is.²⁰

A csendőrijárőr feladatai a tűzoltás szervezése terén

A szolgálati utasítás szerint tűzvész esetén a csendőr első kötelessége volt a lakosságot felriasztani, a tűzoltóságot értesíteni és a helyszínre sietni (akár a szomszédos örskörletbe is). A szakmai ajánlások szerint a csendőrnek a tűz helyszínén csak a rendet kellett fenntartani, nem az oltásban részt venni. Addig azonban, amíg a tűzoltóság megérkezett, vagy az arra hivatott hatósági személy részéről intézkedés nem történt, gondoskodnia kellett arról, hogy vezetése mellett a lakosság a tűz eloltásához lásson. A járőr az intézkedésre hivatott hatósági személyt és a tűzoltóságot mindenben támogatta, különösen pedig arra ügyelt, hogy a lakosság ezek rendelkezéseit teljesítse (például ha vízfordás volt szükséges, abban minden kötelezett részt vegyen).

Tűzvész esetén, valamint ha veszélyeztetett házak lakóinak kilakoltatása vált szükségessé, a csendőr köteles volt minden veszélyeztetett házba behatolni, a lakókat figyelmeztetni, a ház elhagyására felszólítani és a kilakoltatást foganatosíttatni. Ekkor elsősorban a gyermekeket, betegeket vagy egyébként gyámoltalanként kellett mentenie. A járőr elsődleges feladata az volt, hogy a rendet minden körülmények között fenntartsa és a riadalmat megszüntesse. A vagyon mentését és megőrzését a tűzvész elmúlása után is folytatnia kellett.

A nyomozást minden esetben azonnal meg kellett kezdeni annak kiderítésére, hogy a tűzvész miként keletkezett és azért terhel-e valakit büntetőjogi felelősség. Ha ilyen nem merült fel, csupán a közigazgatási hatóságnak kell jelentést tenni.²¹

Aki tűzveszedelem esetén nem engedelmeskedett a hatóság meghagyásainak, vagy a közveszély elhárításában nem működött közre személyesen vagy háza népének munkájával, szekerreinek, hámos lovainak ideiglenes hatósági rendelkezésre bocsátásával, az kihágást követett el.

A tűzrendészetről alkotott 1888. évi rendelet értelmében tűzvész idején a lakosság kötelezhető volt az oltás munkájában való részvételre. Ebből következett, hogy a hatóságoknak a közveszély elhárításával kapcsolatos felszólítását a lakosság teljesíteni tartozott. A komoly ok nélkül ellenszegülőket a megfelelő figyelmeztetés után el kellett fogni, ha ezt a büntetendő cselekményt a csendőr figyelmeztetése ellenére is folytatta. Az ilyen viselkedés nyilvános botránykeltésnek is tekinthető, így az elfogás jogalapja ez is lehetett.²² Természetesen figyelembe kellett venni azt is, hogy a lakossággal szembeni ilyen fellépés a tűzveszedelem elhárítása végett valóban szükséges-e, azonban törvényes akadálya nem volt annak, hogy szükség esetén a járőr karhatalmi kényszerrel fejtsen ki. A csendőrnek megfelelő körültekintéssel kellett tehát eljárnia, és kényszerintézkedéseit meg kellett előznie a községi hatóság által a lakossághoz intézett felhívásnak.

Akár sor került az ellenszegülő elfogására, akár nem, a csendőr kihágás miatt feljelentést tett.²³ Itt szükséges megemlíteni, hogy a korabeli szakirodalom a tűzrendészeti kihágásokat

két csoportba sorolta. Ezek a tűzvész kitörését vagy tovaterjedését gátló intézkedések megszegése, vagyis a megelőzés körében elkövethető kihágások, valamint a tűz oltására, a rendre és a biztonságra vonatkozó rendelkezések megsértése voltak. Mindkét jogsértés megállapításának előfeltétele volt olyan miniszteri rendelet, törvényhatósági szabályrendelet vagy eseti jelleggel kiadott hatósági intézkedés megléte, amely a polgárookra a fenti körben kötelezettségeket és tilalmakat írt elő.²⁴ Ezek súlyos megszegése kihágást valósított meg, ha azonban a tűzrendőri szabályok megszegése miatt tűz keletkezett, a vétkessel szemben már a gondatlan tűzokozás miatt kellett eljárni. Mindezek megállapítására a tűzoltás során, valamint az azt követő tűzvizsgálat alkalmával is lehetőség volt.

Bár a szakirodalom nem pártolta, hogy a csendőr az oltásban tevékenyen részt is vegyen – különösen azért, mert a tűzvizsgálat feladatait már ekkor meg kellett kezdenie – azonban a szükség néha úgy hozta, hogy a csendőr volt az egyetlen „hozzáértő” az oltás kezdetekor. Számos esetben előfordult, hogy a mezei munkákhoz készenlétben tartott fecskendőt neki kellett működésbe hozni, hogy a munkások megkezdhessék az oltást. A tűzoltással kapcsolatos műszaki ismereteknek a járőr a napi szolgálatban is hasznát vette, hiszen adott esetben neki kellett megítélnie, hogy egy adott tűzoltó eszköz működőképes-e. Az ezzel kapcsolatos gyakorlat megszerzése érdekében a csendőriskolákban nyaranta tűzoltó kiképzést szerveztek. Ez elsősorban az oltás megszervezésére terjedt ki, de gyakorlati ismeretekkel is felruházta a próbacsendőröket. A tanfolyam vizsgával zárult, amely 1927-re már a következő elemekből állhatott a vizsga helyszínének függvényében:

1. iskolaszerelés kocsi- és mozdonyfecskendővel;
2. kocsi- és mozdonyfecskendő gyorszerelés;
3. vízvezeték gyorszerelés egy sugárra, tolólétrán az épület tetejére;
4. horoglétra iskolaszerelés I-III. emeletre;
5. támadási gyakorlat mászóházra;
6. mentési gyakorlat ugróponyván keresztül.²⁵

Később az ismeretek átadásának hatékonyságát azzal növelték, hogy a tűzoltók képzésébe történő bevonáson kívül a csendőriskolák oktató tisztjeit és segédoktató altisztjeit az évente megszervezett országos tűzoltó szaktanfolyamra is beiskolázták, ahol a polgári hallgatókkal együtt tanultak.²⁶

A tűzvizsgálat lefolytatása

A csendőrség tűzrendészeti feladatai közül a tűzvizsgálat volt az, amely a legnagyobb jelentőséggel bírt. Az itt jelentkező feladatokat egyrészt adminisztratív teendők, másrészt a vizsgálat gyakorlati lefolytatása tették ki.

A tüzesetet a statisztikai hivatalnak az erre szolgáló űrlapon be kellett jelenteni. Ez a jelentés tartalmazta a vármegyét, járást, községet (várost), melyben a tüzeset történt, továbbá, hogy az mikor, kinek a telkén keletkezett. Ha a tűz valamely pusztán, majorban, erdőben, tanyán vagy valamely más, községen kívül fekvő helyen történt, akkor azt a községet kellett megjelölni, amelyhez tartozott.

Az illetékes hatóságnak emellett be kellett jelenteni, hogy mi és milyen kárértékben égett el, az biztosítva volt-e, ha igen, milyen összegre, hol és milyen lejárattal.²⁷ A tüzesetknél a csendőr elsősorban azt vizsgálta tehát, hogy a Btk. 422-425. § szerinti gyújtogatás,²⁸ vagy a 382 § szerinti biztosítási csalás²⁹ megvalósult-e. A csendőrség figyelmét a fentiekén túl a gyújtogatásokkal összefüggő lopási, rablási, vagy szexuális bűncselekmények keltették fel, és ezek kapcsán kezdte vizsgálni a tüzeset körülményeit is. Nem voltak ritkák az olyan esetek, amikor a tulajdonos idézte elő a tüzet saját otthonában, vagy a kereskedők egymás raktáraiban, üzlethelyiségeiben okoztak károkat. Számos esetben diákok gyújtották fel iskolájukat, de akadt példa arra is, hogy a falusi iskola tanítója volt a tűzokozó, aki ezzel akarta a tető felújítására kényszeríteni a községi előljáróságot. A gyújtogatók módszerei a tetőbe rejtett gyúlékony anyag egyszerű meggyújtásától a későbbi alibi igazolását is lehetővé tevő késleltetett hatású szerkezetekig (például ablakba helyezett gyújtóüvegig, a szenespadlásra felvezetett

gyűjtőzsinorig vagy az egyszerű ébresztőórából készített és vegyi reakcióval tüzet okozó „Thomas-óráig”) terjedtek.³⁰

A legendyebb, gondatlanságból elkövetett felgyújtás esetén is a járásbíróóság volt illetékes, tehát a csendőr akkor is ide tette meg részletes nyomozati jelentését, ha senkit nem terhelt felelősség. A feljelentést tehát a bíróság számára minden esetben megtették, a főszolgabírónak pedig jelentést tettek az esetről. Annak érdekében, hogy valóban megállapításra kerüljön az esetleges személyi felelősség, nyomozást kellett bevezetni minden tüzesetnél. A közigazgatási hatóság ennek eredményétől függően állította ki a sértett számára az úgynevezett „ártatlansági bizonyítványt”, amellyel biztosítójához fordulhatott.³¹

A tűzvizsgálat gyakorlati lefolytatására számos szakmai ajánlás létezett, amellyel a csendőrségi szaklapok rendszeresen foglalkoztak. A tüzesetek körülményeinek teljes körű tisztázása és a vizsgálati munka segítése érdekében 66 kérdésből álló segédletet állítottak, melyet első ízben a *Csendőrségi Lapokban* tettek közzé.³²

A csendőrségi szakirodalom a tüzesetek okait a következők szerint kategorizálta:

- öngyulladás vegyi folyamat eredményeként
- öngyulladás rothadás vagy erjedés következményeként
- gyulladás napsugárzás hatására
- villámcsapás okozta tűz
- világítószerek gondatlan kezelése miatt keletkezett tűz
- rövidzárlat vagy elektromos vezetékek túlterhelése
- egyéb gondatlanság (pl. gyermekek játéka gyufával)
- robbanás
- szándékos gyújtogatás.³³

A fenti lehetőségek mindegyikét vizsgálnia kellett az intézkedő járőrnek. A kor technikai színvonalán egy tüzeset helyszínén elsősorban a vizsgálatot végző csendőr tapasztalata és a részletekre kiterjedő figyelmessége volt a siker kulcsa. Az általános vélekedés szerint az a tüzeset, amit fél nap alatt nem lehetett kideríteni, nagy valószínűséggel megoldatlan is maradt. Ezt arra alapozták, hogy egy tűz után rendszerint olyan kevés értékelhető nyom maradt, hogy azok feldolgozására és a

következtetések levonására ennyi idő is elég volt. A helyszínre érő járőrnek ajánlatos volt a báméskodó tömegben is megfordulni és az ott elhangzottakat megfigyelni. A szakirodalom szerint az itt felvetődő sejtések sokszor jó irányba terelheték a nyomozást. Ha azonban a szándékos gyújtogatás elkövetőjére a helyszínen nem derült fény, akkor azt csak később, „gyermek, asszony, ital vagy bosszú” útján lehetett felfedni.³⁴

Fontos szakmai ajánlás volt, hogy a csendőr minél hamarabb érjen a helyszínre és már az oltás során figyelje meg a helyszínt és annak környékét. Ekkor volt lehetősége az ott talált személyeket tanúként meghallgatni és tisztázni, ki ért először a helyszínre és mit látott. Tanúk hiányában a tűzoltókat kellett meghallgatni, hogy oltás közben mit tapasztaltak, hol mit oltottak el. Tisztázni kellett azt is, hogy a helyszínen oltás közben ki mit mozdított el. Az érdektelen, szemlélődő tanúk vallomásait hitelesebbnek tartották, mint a kárvallottakét, mert őket nem befolyásolták az érzelmeik és az ijedtség.³⁵

Már a helyszínen szándékos gyújtogatást kellett feltételezni akkor, ha a tulajdonos főbb értékeivel eltávozott, ha a túoltószereket megsemmisítették, a kút vizét kimerítették, illetve a tűz egyszerre több helyiségben vagy olyan elzárt, nehezen megközelíthető helyen keletkezett, ahol egyébként éghető anyag nincs. A gyanút erősíthette, ha a tűzoltók más tűzhöz már kivonultak, vagy a gyorsan keletkező lángok hamar csillapodtak. A szakirodalom szerint ilyenkor ásványolajakra kellett gyanakodni. A gyújtogatók gyakran idéztek elő légáramlást („légvonatot”) az ajtók és ablakok kinyitásával. Ekkor azt kellett vizsgálni, hogy a nyílászárók kerete megégett-e és melyik oldalról érhette őket nagyobb hőterhelés.³⁶

Az önkezüség kizárása érdekében minden esetben tisztázni kellett, hogy a tulajdonosnak volt-e tartozása, mit tett a vagyontmentés érdekében és hogyan viselkedett az oltás során. Külön figyelmet érdemelt a károsult feleségének magatartása és az, hogy a biztosítási összeg kifizetése körül milyen buzgalommal járt el. A házicselések és gyermekek kikérdezése is fontos volt annak szem előtt tartásával, hogy hozzátartozóira senki nem volt köteles terhelő vallomást tenni. A károsult ha-

ragosainak körét is fel kellett deríteni, de nem szabadott az érzelmeitől vezérelt tulajdonos indulataira hagyatkozni. Ha a gyújtogatással gyanúsítható személlyel szemben nem állt rendelkezésre elegendő bizonyíték, akkor hosszabb távon meg kellett figyelni, hátha elárulja magát. A falu népének kikérdezése fényt deríthetett arra is, ha valaki „tűzkórban” (piromániában) szenvedett.³⁷

A vizsgálathoz a csendőr szakértőt is igénybe vehetett, aki tűzoltóparancsnok vagy vegyész-, építész-, gépészmérnök stb. lehetett. A házban lakók elmondása szintén nyomra vezethetett. Őket arra vonatkozóan kellett meghallgatni, hogy az elmúlt napokban ki milyen tevékenységet végzett a házban (volt-e kéményseprés, hallgattak-e rádiót, vásároltak-e gyúlékony anyagot, mivel fűtöttek utoljára stb.). Ha lehet, tisztázni kellett milyen volt a szélirány és melyik napszakban, órában, a ház melyik részében keletkezett a tűz. Az oltás során érzett szagok és a füst színe szintén fontos lehetett.³⁸

Ha a tüzet elektromos berendezés okozhatta, más szakértőt (mérnököt, villanyszerelőt, mozigépészt) kellett igénybe venni, aki a rövidzárlat tényéről nyilatkozott. Az elektromos berendezések által okozott tüzeknél a vizsgálatot végző csendőr elégett vezetékét, megrongálódott szigetelést és az olvadó biztosíték helyére rögzített drótot vagy szeget keresett. Az ilyen tüzeknél a csendőr a biztosítéktáblát lefoglalta és szakértővel vizsgáltatta meg. E téren különösen veszélyesnek tartották a rosszul kezelt villanymotorokat.³⁹

A tűz keletkezési helyének megállapítása érdekében először mindig a sértetlenül maradt helyiségeket kellett átvizsgálni, majd a többi helyiségben szisztematikusan a falakat, padlót, mennyezetet, bútorokat, a bútorok alatti területet, tűzhelyek környékét, a szoba elrendezését, a bútorok helyzetét, az ott tárolt tárgyakat kellett számba venni. A tapasztalatokat össze kellett vetni a tanúk és a tűzoltók elmondásaival és a ház körül talált nyomokkal.⁴⁰

Tisztázni kellett az öngyulladás lehetőségét is, különösen a mezőgazdasági épületek égése során. A széna öngyulladásának gyanúja esetén tanúkat kellett kutatni, akik a tűz keletke-

zésének körülményeit láthatták vagy hallhatták. A mezőgazdasági épület tetejét hirtelen, robbanásszerűen áttörő lángok észlelését az öngyulladás következményének tekintették. A helyszínen ilyenkor azt kellett megvizsgálni, hogy az átszakított tető cserepei merrefelé estek és a tűz a szénarakás közepén vagy a szélén okozott nagyobb pusztítást. A helyszínre érkező csendőrnek ügyelnie kellett arra, hogy a tüzet oltók „bőséges vizet bocsássonak” a széna közepére, így az oltást követően a szénakazal megbontásával megállapítható volt, hogy valóban belülről terjedt-e a tűz. Ha a kazal megbontása után a vizsgálatot végző csendőr elszenesedett szénát talált hamu nélkül, akkor a szakirodalom szerint öngyulladásra kellett következtetnie. A hasonló tűzvész megelőzésében is szerepe volt a csendőr járőrnek, hiszen szolgálata során mezőgazdasági területeken haladt át és észlelhette a veszélyes szénarakásokat. Ha azt tapasztalta, hogy valahol megsüllyedt tetejű, „kozmas” szagú kazal van, intézkedett a tulajdonos értesítésére.⁴¹

Összességében megállapítható, hogy a csendőrségnek e kévéssé ismert feladatköre komoly szakmai tapasztalatot, odafigyelést és a szakterület ismeretanyagának önképzés keretében történő elsajátítását igényelte. Természetesen az előbbieken ismertettekben túl számos más szakmai fortély és részlet-szabály létezett a tüzek megelőzésére, eloltásuk csendőrök általi megszervezésre, valamint a tűzvizsgálat lefolytatására, melyek bemutatására e tanulmány keretében nem volt lehetőség. A feladatrendszer komplexitása és illeszkedése a csendőrségi szervezet általános rendeltetéséhez azonban nyilvánvaló. Összességében tehát elmondható, hogy a Magyar Királyi Csendőrség valós és jelentős feladatokat hajtott végre a tűzrendészet területén és a tűzoltóságok általános megszervezéséig sok tekintetben elsőszámú letéteményese volt a vidéki területek tüzekkel szembeni védelmének.

Jegyzetek:

- ¹ 1881/II.tc. ; 1881/III.tc.
² 1690/1945.ME.r.
³ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 39-48.p. ; Idem: *A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület.* 78-82.p.
⁴ SZUT-1881.
⁵ SZILÁGYI – SZABÓ 123-124.p.
⁶ KOMJÁTHY – GÁL 56. p.
⁷ 1840/IX.tc.
⁸ 1844/IX.tc.
⁹ KOMJÁTHY – GÁL: op.cit. 43-45.p.
¹⁰ 53 888/1888. (VIII. 12.) BM.kr.
¹¹ KOMJÁTHY – GÁL: op.cit. 55.p.
¹² 1936/X.tc. ; 180 000/1936. (VIII. 11.) BM.r. ; 230 000/1925. (V. 4.) BM.r.
¹³ SZUT-1927. A tűzrendészet helyi rendészeti teendő. 82. § és 89. §
¹⁴ 3 365/1869. (VI. 17.) BM.r.
¹⁵ CZEGLÉDY
¹⁶ 1879/XL.tc. 105. §
¹⁷ TOLDY
¹⁸ Szerkesztőségi közlemények: Csendőr lexikon. ; 44 200/1924. (III. 8.) BM.kr.
¹⁹ 4 209/1868. (IX. 4.) BM.r.
²⁰ KRISTON
²¹ SZUT-1927 89. § 512.pont. Tüzeset, vízáradás és elemi csapás esetén való eljárás
²² Loc.cit. 312.p. 11-12. alpont.
²³ „141. § *A ki a tűzvész kiütésének vagy terjedésének meggátlása czéljából kiadott szabályokat megszegi: háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.*
A ki pedig a tűzvész kiütése esetén az oltásra, a rendre és biztonságra nézve kiadott szabályokat szegi meg: három napig terjedhető elzárással és ötven forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.
142. § *A ki tűzvész vagy vízáradás esetén nem engedelmeskedik a hatóság azon meghagyásának, hogy a fenyegető vagy már bekövetkezett közveszély elhárítására, illetőleg megszüntetésére, személyesen vagy háznépének, cselédeinek munkájával, szekereinek, víz-járműveinek avagy az oltalom szempontjából szükséges egyéb eszközeinek, nemkülönbön hámos lovainak vagy vonó marháinak ideiglenesen a hatóság rendelkezése alá bocsátása által közreműködjék, a mennyiben abban alapos okok által nem akadályoztatott: száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”*
1879/XL.tc. op.cit.
²⁴ VALLÓ
²⁵ Szerkesztőségi közlemények: A győri csendőriskola újoncainak tűzoltásban való kiképzése.
²⁶ SOLTÉSZ: XVII. országos tűzoltó szaktanfolyam.
²⁷ SZUT-1927. op.cit. 89. § 515-516. pont és 13. § 7. pont

²⁸ „A gyújtogatás

422. § A gyújtogatás büntetett követi el és öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő, a ki:

1. olyan házat, kunyhót, malmot vagy bármely épületet vagy helyiséget, mely emberek lakául szolgál, vagy erre van rendelve, vagy pedig több ember összejövetelére használtatik, olyan időben szándékosan gyújt fel, midőn abban senki sem tartózkodik;

2. raktárt, gazdasági épületet, szabad téren fekvő nagyobb mennyiségű áru- vagy terménykészletet, a földtől el nem vált vagy garmadában, vagy halomban levő gabonát, erdőt, nagyobb mennyiségű építési vagy tüzelésre szolgáló anyagkészletet, hidat, hajót vagy bányát szándékosan felgyújt.

Nem alkalmazandó a jelen szakasz: ha a felgyújtott tárgy a felgyújtó tulajdona és annak minősége vagy fekvése olyan volt, hogy felgyújtása másnak sem személyére, sem vagyonára nézve veszélyt nem okozott.

423. § Tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal büntetendő a gyújtogató:

1. a ki a 422. § 1. pontjában meghatározott valamely tárgyat szándékosan olyan időben gyújt fel, midőn abban egy vagy több ember tartózkodik;

2. a ki templomot, közkönyvtárt, közlevéltárt vagy olyan épületet, a melyben közhasználatra szolgáló tudományos vagy művészeti gyűjtemények tartatnak, vagy melyben lőpor vagy más gyú- vagy robbantó anyagok készíttetnek vagy tartatnak, habár oly időben gyújt fel, midőn abban senki sem tartózkodik.

424. § Életfogytig tartó fegyházzal büntetendő a gyújtogatás:

1. ha a gyújtás idején, a felgyújtott helyiségben levő személy, a tűz által életét veszti, a mennyiben a gyújtogató azt, hogy azon helyiségben valaki van, beláthatta, és cselekménye gyilkosságot nem képez;

2. ha ugyanazon személy egy időben, vagy rövid időköz alatt, több gyújtogatást vagy egy gyújtogatást, de többek szövetségében követett el;

3. ha az csoportosan rablás vagy rombolás céljából követettet el.

425. § A ki a 422. vagy 423. §-ban megjelölt valamely tárgyat gondatlanságból gyújt fel: a tüzvész-okozás vétségét követi el, és egy évig terjedhető fegyházzal és ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel: ha pedig azáltal valakinek halála okoztatott: öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.”

1878/V.tc. op.cit.

²⁹ „382. § Tekintet nélkül az okozott kár összegére, büntettet képez a család: ha valaki azt, saját biztosított vagyonának megsemmisítése vagy megrongálása által követi el.”

Loc.cit.

³⁰ TÁBORI

³¹ BIRÓ

³² POSSZERT: Tüzesetek nyomozása. III. rész

³³ POSSZERT: Tüzesetek nyomozása. I. rész

³⁴ Szerkesztőségi közlemények: Irányelvek a tüzesetek kiderítéséhez.

- ³⁵ NÉMETHY: A tűzokokról. I. rész
³⁶ Loc.cit. II. rész
³⁷ Szerkesztőségi közlemények: Irányelvek a tüzesetek kiderítéséhez. op.cit.
³⁸ SOLTÉSZ: Irányelvek a tüzesetek nyomozásánál.
³⁹ PRETTENHOFFER
⁴⁰ POSSZERT: Tüzesetek nyomozása. II. rész
⁴¹ SZUT-1927. op.cit. 514.p ; KILIÁN

A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- KOMJÁTHY – GÁL — KOMJÁTHY László – GÁL László: *Szaktörténet* Budapest, 2014. s.n.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447
- SZILÁGYI – SZABÓ — SZILÁGYI János – SZABÓ Károly: *A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig.* Budapest, 1986. BM Könyvkiadó ISBN: 963 77 0313 6.

TANULMÁNYOK

- PARÁDI: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. — PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 77-84.p. HU-ISSN 1216-6774.

CIKKEK

- BÍRÓ — BÍRÓ Kálmán: Mikor kell feljelentés helyett jelentést tenni? *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 10.sz. 290-293.p.
- CZEGLÉDY — CZEGLÉDY Jenő: Az elemi csapások alkalmával követendő eljárásról *Csendőrségi Lapok*, XX.évf. (1930) 31.sz. 946-950.p.

- KILIÁN — KILIÁN Zoltán: Nyomozás szénapadlások és csűrök leégésénél. *Csendőrségi Lapok*, XVIII.évf. (1928) 20.sz. 548-550.p.
- KRISTON — KRISTON György: A tüzesetek kiderítéséhez. *Csendőrségi Lapok*, XXI.évf. (1931) 30.sz. 830-831.p.
- NÉMETHY — NÉMETHY Ferenc: A tűzokokról. I.rész: *Csendőrségi Lapok*, III.évf. (1909) 20.sz. 229-232.p. II.rész: *Csendőrségi Lapok*, III.évf. (1909) 21.sz. 244-246.p.
- POSSZERT — POSSZERT Jakab: Tüzesetek nyomozása. III.rész. *Csendőrségi Lapok*, XX.évf. (1930) 14 sz. 430-435.p. II. rész *Csendőrségi Lapok*, XX évf. (1930) 21 sz. 662-665.p. III.rész *Csendőrségi Lapok*, XX.évf. (1930) 22.sz. 690-694.p.
- PRETTENHOFFER — PRETTENHOFFER Andor: A villamosság mint tűzokozó. *Csendőrségi Lapok*, XXIII. (1933) 23.sz. 735-738.p.
- SOLTÉSZ: XVII. országos tűzoltó szaktanfolyam. — SOLTÉSZ Imre: XVII. országos tűzoltó szaktanfolyam. *Csendőrségi Lapok*, II.évf. (1908) 34.sz. 397-398.p.
- SOLTÉSZ: Irányelvek a tüzesetek nyomozásánál. — SOLTÉSZ Imre: Irányelvek a tüzesetek nyomozásánál. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 16.sz. 518-520.p.
- TÁBORI — TÁBORI Kornél: A vörös kakas meséiből *Csendőrségi Lapok*, IV.évf. (1910) 37.sz. 435-436.p.
- TOLDY — TOLDY Árpád: A községi tűzrendészetéről *Csendőrségi Lapok*, XXII.évf. (1932) 6.sz. 168-170.p.
- VALLÓ — VALLÓ József: A tulajdon elleni kihágásokról. *Csendőrségi Lapok*, XVII.évf. (1927) 11.sz. 291-295.p.
- Szerkesztőségi közlemények: Csendőr lexikon. — Szerkesztőségi közlemények: Csendőr lexikon. *Csendőrségi Lapok*, XXII.évf. (1932) 1.sz. 25.p.
- Szerkesztőségi közlemények: A győri csendőriskola újoncainak tűzoltásban való kiképzése. — Szerkesztőségi közlemények: A győri csendőriskola újoncainak tűzoltásban való kiképzése. *Csendőrségi Lapok*, XVII.évf. (1927) 24.sz. 730.p.

- Szerkesztőségi közlemények: Irányelvek a tűzesetek kiderítéséhez. — Szerkesztőségi közlemények: Irányelvek a tűzesetek kiderítéséhez. 198-211.p. In Csendőrségi Lapok Szerkesztősége (szerk.): *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1888, Franklin. 308 p.

SZABÁLYZATOK

- SZUT-1881. — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1881, Pesti Könyvnyomda Rt. 191 p.
- SZUT-1927 — *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1927, Pallas. 387 p.

JOGSZABÁLYOK

- 1840/IX.tc. — 1840/IX.tc. a mezei rendőrségről.
- 1844/IX.tc. — 1844/IX.tc. a közmunkák szabályozásáról.
- 1878/V. tc. — 1878/V.tc. a magyar büntető törvénykönyv a büntettekéről és vétségekről.
- 1879/XL.tc. — 1879/XL.tc. a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról.
- 1881/II.tc. — 1881/II.tc. a csendőrség legénységi állományának kiegészítéséről.
- 1881/III.tc. — 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.
- 1936/X.tc. — 1936/X.tc. a tűzrendészet fejlesztéséről.
- 103/1868. (IX. 4.) BM.r. — 103/1868. (IX. 4.) BM.r. az ország valamennyi törvényhatóságához a kémények tisztántartása és separtetése iránt.
Magyarországi Rendeletek Tára, II.évf. (1868) I.füzet. 452-454.p.
- 3365/1869. (VI. 17.) BM.r. — 3365/1869. (VI. 17.) BM.r. a m. kir. belügyminisztériumnak 1869. évi június-hó 17-én 3365. sz. alatt kelt körlevele a Magyar- és Erdélyország összes törvényhatóságaihoz; a tűzrendészeti szabályok kezelése iránt.
Magyarországi Rendeletek Tára, III.évf. (1869) I.füzet. 715-716.p.
- 53 888/1888. (VIII. 12.) BM.kr. — 53 888/1888. (VIII. 12.) BM.kr. A tűzrendészeti kormányrendelet kibocsátásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, XXII.évf. (1888) 1727-1741.p.

- 44 200/1924. (III. 8.) — 44 200/1924. (III. 8.) BM.kr. a mezőgaz-
BM.kr. dasági terményeknek tűzvéstől való megó-
vásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVIII.évf.
(1924) I.füzet. 386-391.p.
- 230 000/1925. (V. 4.) — 230 000/1925. (V. 4.) BM.r. a tűzrend-
BM.r. szetről alkotott 53 888/1888.BM.kr. kiegészíté-
sítése, módosítása és végrehajtása tárgyá-
ban.
Magyarországi Rendeletek Tára, LIX.évf.
(1925) I.füzet. 249-259.p.
- 180 000/1936. (VIII. 11.) — 180 000/1936. (VIII. 11.) BM.r. a tűzren-
BM.r. dészet újabb szabályozásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, XLVIII.évf.
(1936) II. füzet. 789-920.p.
- 1 690/1945.ME.r. — 1690/1945.ME.r. a csendőrség feloszlata-
sáról és az államrendőrség megszervezésé-
ről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIX.évf.
(1945) I-VI. füzet 131-133.p.